

2. Bekizheva D. I. Aktivnost' zhenskikh obshchestvennykh ob#edineniy v sovremennom politicheskom processe [Tekst] / D. I. Bekizheva, V. N. Kuljabeva // Vestnik Adygejskogo gosudarstvennogo universiteta. Serija 1: filosofija, istorija, sociologija, politologija. – 2012. – №3. – S.170–178.

3. Binec'ka O. V. Suspil'no-politychne zhyttja ukrai'ns'kogo zhinoctva doby nezalezhnosti [Tekst] / O. V. Binec'ka // Chornomors'kyj litopys. – 2012. – Vyp.6. – S.10–13.

4. Dashkovs'ka O. Znachennja pryncypu gendernoi' ravnosti v mehanizmi zabezpechennja prav i svobod ljudyny i gromadjanyna [Tekst] / O. Dashkovs'ka // Visnyk Akademii' pravovyh nauk Ukrainy. – 2009. – №1. – S.78–86.

5. Karnauh A. A. Riznomanitnist' pidhodiv do typologii' zhinochyh ruhiv [Tekst] / A. A. Karnauh, Z. S. Levins'ka // Visnyk NPU im. M. P. Dragamanova. Serija 22. Politychni nauky ta metodyka vykladannja social'no-politychnykh dyscyplin. – 2015. – Vyp.17. – S.70–76.

6. Krykova I. V. Feministkoe dvizhenie «pervoj volny»: osobennosti ideologii i organizacii [Tekst] / I. V. Krykova // Vestnik TGU. – 2009. – Vyp.7 (75). – S.151–158.

7. Milovanova M. Ju. Grazhdanskije iniciativy zhenskikh obshchestvennykh ob#edinenij: osnovnye resursy dlja dostizhenija rezul'tativnosti [Tekst] / M. Ju. Milovanova // Zhenshina v rossijskom obshchestve. – 2013. – №3 (68). – S.98–106.

8. Ovcharova O. G. Proektnaja dejatel'nost' zhenskikh obshchestvennykh organizacij: social'no-politicheskij funkcional [Tekst] / O. G. Ovcharova // Zhenshina v rossijskom obshchestve. – 2013. – №3 (68). – S.93–97.

9. Oreshenkova N. Je. Rol' nekommercheskikh organizacij v povyshenii obshchestvenno-politicheskoi aktivnosti zhenshin [Tekst] / N. Je. Oreshenkova // Zhenshina v rossijskom obshchestve. – 2009. – №2. – S.32–43.

10. Tihonova V. A. Zhenskije dvizhenija: sushhnost' i osobennosti [Tekst] / V. A. Tihonova // Vestnik MGUKI. – 2013. – №2 (52). – S.76–80.

Nikolaichuk Ch. A., graduate student of political science, Oles Gonchar Dnepropetrovsk National University (Ukraine, Dnepro), nikolaychuk.K@gmail.com

The role and place of women's social organizations in the political process

The main functions of women's social organizations in modern society, their opportunities to be included in political processes are analyzed. It is noted that women's organizations are a real form of political participation of women, promote their promotion in politics and public administration. Drawing attention to acute social problems, they indirectly influence the formation of the agenda of public policy at various levels and sectors. Based on the generalization of experience, the author identifies the main forms of interaction between the state and women's organizations.

Keywords: public sphere, law defense, political participation, social problems, civil society, group of interests.

* * *

УДК 323.2:3.071

Іванченко К. О.,
аспірантка кафедри політичних наук, Київський
національний університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), iikatherinaii@gmail.com

МЕРЕЖЕВИЙ ПІДХІД У ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: СТАНОВЛЕННЯ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Розглядаються передумови виникнення мережевого підходу. Визначені основні напрями дослідження мережевого підходу при аналізі політичних процесів. Дається визначення поняття «політична мережа», яке є ключовим для розуміння мережевого підходу при дослідженні політики. Проаналізовано ряд праць, які по-різному визначають місце мережевого підходу в політичній науці.

Ключові слова: мережевий підхід, політика, політичний процес, політичні мережі.

В умовах сучасної глобалізації, яка охоплює всі сфери суспільного життя, пояснити політичні явища стає все складніше. Використання існуючих концепцій та підходів при дослідженні політики не завжди

забезпечує задовільні наукові результати. Новітні ж методи при аналізі політичних процесів виявляються значно продуктивнішими.

Мережевий підхід виник як новий метод, який здатен пояснити всю складність політичного процесу. Акцентуючи увагу на широкій залученості у політичний процес різних типів акторів, мережевий підхід підкреслює близькість відносин між державним апаратом та інститутами громадянського суспільства, розмитість кордонів між державою та суспільством, між публічним та приватним.

На сьогодні у західному науковому середовищі існує велика кількість досліджень, присвячених мережевому підходу, але основними є праці Р. Родеса, Д. Марша Т. Бюрцель, К. Даудінга, Л. О'Тул та Х. Хекло. У пострадянських країнах мережевим концептом тільки починають цікавитися окремі науковці, зокрема серед таких Л. Сморгунов, С. Сергєєв, К. Богуславська та інші.

Мета статті – проаналізувати становлення та розвиток мережевого підходу в політичній науці.

Мережевий підхід є відносно новим у науковому середовищі. На його формування вплинули здобутки багатьох напрямків, зокрема соціології, антропології, психології та інших суспільствознавчих наук.

Вперше елементи мережевого підходу були сформовані в класичній соціології. Німецький соціолог Г. Зіммель є основоположником формальної соціології, яка базується на аналізі логічних зв'язків та структур, виділені форм соціального життя з їх змістовних відносин і дослідження цих форм самих по собі. Такі форми Г. Зіммель називає «формами асоціації». У будь-якому суспільстві існує різноманіття таких форм, а саме суспільство визначається як взаємодія індивідів.

Іншим науковцем, що зробив вагомий внесок у розвиток мережевої концепції, є представник соціальної психології Дж. Морено. У 1930-х роках науковець розробив соціометричний метод описового аналізу міжособистісних відносин, спрямований на дослідження взаємовідносин у малих групах. На основі існуючих поглядів в соціальному напрямку свій розвиток отримав організаційний мережний аналіз, представники якого вважають мережу особливою формою організації, яка створюється в результаті розвитку комунікацій.

У подальшому розробка мережевого концепту знайшла своє місце в політичній науці. Вперше принципи мережевого підходу до аналізу політики були сформульовані в середині 1930-х рр. американським аналітиком Е. Гриффітом, який визначив закономірності взаємодії різних суб'єктів політики, зокрема в законотворчій діяльності. У своїй роботі «Демократія в глухому куті» він зазначив, що «в публічній політиці існують певні «вихрові утворення» [1], що притягують представників різних інститутів, при цьому в таких «центрах активності» контакти людей відбуваються навколо вирішення специфічних проблем» [1]. Далі він додає, що «взаємини між цими людьми – законодавцями, адміністраторами, лобістами і вченими, яких цікавлять спільні проблеми, – є набагато більш тісними, ніж відносини між окремими політиками або адміністраторами» [1].

Зародження та поширення зазначених концептів можна вважати своєрідною відповіддю на транс-

формацію політичної реальності, яка проявилася у зростанні кількості політичних акторів, активізації діяльності представників третього сектору, фрагментації та децентралізації політичного процесу, виникненні відносно незалежних політико-адміністративних підсистем. Ці процеси мали важливі наслідки для політичної теорії.

По-перше, виникла необхідність переоцінити поняття держави й воно почало розглядатися в межах багатоцентрової системи розробки, прийняття та впровадження політичних рішень.

По-друге, спростовувалася теза про ієрархічну вищість публічних акторів над приватними. Натомість визнавалося, що, як мінімум, частину примусової влади держави слід обмежити з метою ефективного використання можливостей, якими володіють учасники функціонально-спеціалізованих приватних підсистем.

По-третє, залежність політико-адміністративної системи від приватних дій груп інтересів та дисперсія існуючих ресурсів призвели до того, що результати впровадження політичного курсу виявилися пов'язаними з налагодженням взаємин між політичною адміністрацією та недержавними акторами.

За таких умов серед дослідників розвивається ідея, що державні організації потрібно розглядати не лише як формальні інститути (урядові відомства, комітети), але як мережі, в які вони включені і які їх оточують. Іншим поштовхом для виникнення концепту політичних мереж стала неефективність плюралістичного та некорпоративного підходів у поясненні взаємодії груп інтересів із державними органами влади. На противагу вказаним підходам Х. Хекло ввів поняття «проблемна мережа» для характеристики відносин між приватними та публічними акторами у визначеній політичній сфері та емпірично довів доцільність подібного нововведення [7].

Ще однією причиною для успішного просування мережевого підходу були дослідження економічної політики. Так, П. Катценштайн у праці «Між владою та прибутком» використав мережевий концепт для позначення впливу внутрішньо політичних процесів на здійснення міжнародної економічної політики. Він довів, що політичні інструменти, які використовуються в процесі реалізації зовнішньоекономічного курсу держави, залежать від характеру політичної мережі країни, до якої входять як публічні, так і приватні актори [3].

Іншим джерелом виникнення мережевих досліджень було зростання нових соціальних рухів. Останні були визначені як інформаційні мережі інституцій та індивідів, які, ґрунтуючись на спільних колективних ідентичностях та цінностях, намагаються розширити наявні організаційні межі та скоординувати дії з метою впливу на державу та суспільство. Вони рідко діють самостійно, частіше мають зв'язки з іншими типами мереж.

Через вказані причини мережевий підхід почав використовуватися при дослідженні політичних проблем та явищ. Особливо популярним він став серед дослідників публічної політики, які вважають, що там, де існує політика, є привід для існування мережі, оскільки залучені організації та індивіди зазвичай формують зв'язки. Це проявляється наступним чином:

бюрократи, політики, експерти та групи інтересів, які мають спільні інтереси та розрізнені ресурси, обговорюють проблеми, їх контакти, обміни, формують мережі взаємовідносин, які відрізняються гнучкістю, динамізмом, існуванням загальних цілей.

Таким чином, з моменту виникнення мережевого підходу в науковому середовищі з'явилося багато представників, які з різних точок зору трактують дане явище. Західними науковцями неодноразово здійснювалися спроби класифікувати існуючі у цій галузі напрацювання.

Зокрема, Д. Марш запропонував розмежовувати існуючі в політичній науці дослідження, які обґрунтовуються мережевим підходом на європейські, американські та британські [8]. Так, європейський напрям теорії політичних мереж розвивався під впливом досліджень інституційного дизайну Європейського Союзу і представлений роботами Е. Бомберг, Т. Берцель, та Дж. Петерсона. Спільною, в працях європейських дослідників, є теза про обумовленість вироблення політичних рішень участю неформальних акторів і прагнення пояснити причини та засоби медіації інтересів крізь механізми, які є відмінними як від трансакцій між окремими акторами у відкритих ринках, так і від ієрархій, у яких уряд – або будь-який інший учасник – створює систему контролю. Отже, європейські вчені звертають увагу на мережі в політиці як сучасну форму державного управління, відмінну від ієрархії і ринку.

Оцінюючи потенціал мережевого підходу для дослідження взаємодії політичних акторів, Т. Берцель зауважила, що існує необхідність поєднання його кількісної та якісної площини. Так, кількісне застосування, на її думку, передбачає аналіз відносин між політичними акторами в термінах їх щільності, рівня зв'язків, у той час, як якісне використання вимагає вивчення змісту таких взаємодій [6]. Політична мережа з'являється як аналітичний інструмент вивчення нестійкості та відкритості взаємодії безлічі політичних акторів, об'єднаних спільним інтересом, взаємозалежністю, добровільним співробітництвом та рівноправ'ям.

Не можна також не відзначити і внесок відомого норвезького політолога С. Роккана, який виступав, швидше, з позицій неонституціоналізму та «постплюралізму». Він неодноразово використовував термін мережі і, що більш важливо, надавав їх існуванню в політичній системі досить велике значення. С. Роккан вважав мережеві структури, які об'єднують приватних і державних акторів, важливими додатковими або паралельними каналами, що забезпечують облік численних інтересів в процесі прийняття політичних рішень [3].

Британські науковці вважають, плідним використання мережевого підходу при вивченні взаємодії держави і зацікавлених груп. Тут концепція політичних мереж протиставляється плюралістичному і корпоративістському підходам, використовується для опису посередництва інтересів [8]. Представниками британського наукового напрямку є Р. Родес та Д. Марш, які у своїй праці «Політичні мережі в уряді Британії» аналізують політику Британії використовуючи мережевий підхід.

Р. Родес та Д. Марш відносять концепцію політичних мереж до концепцій середнього рівня. Під цим ми розуміємо, що цей концепт забезпечує зв'язок між мікрорівнем аналізу, який має справу з роллю інтересів та правління стосовно політичних рішень, та макрорівнем, який концентрується на більш широких питаннях стосовно розподілу влади в сучасному суспільстві [8]. Д. Марш зазначає, що політичні мережі – це загальний термін, що позначає різні види існуючих мереж, починаючи від стабільних, високо інтегрованих політичних співтовариств із обмеженим складом, і закінчуючи нестабільними слабо інтегрованими проблемними мережами з великою кількістю учасників [8]. Мережі передбачають для своїх членів наявність певних спільних цілей і загального світогляду. Така «зв'язаність», у свою чергу, надає можливості для передачі та обміну досвідом, що є важливим атрибутом для розвитку новацій і конкуренції [8].

Для Р. Родеса політичні мережі формуються в різних секторах політики сучасної держави та є комплексом структурних взаємовідносин між політичними інститутами держави і суспільства. Він підкреслює значення саме інституційної складової політичної мережі та її обмеженість певними секторальними інтересами. Р. Родес зазначає, що в процесі налагодження стосунків між учасниками мережі відбувається й обмін ресурсами [9]. Розкриваючи методологічну сутність конструктивістського підходу, Р. Родес визначає, що, по-перше, метод політичних мереж є сучасним варіантом інституціонального підходу, по-друге, інституціональна складність і конкуренція різних програм є матеріалом для політичних мереж [9].

Також Р. Родесу належить найпопулярніша модель у політичному мережному аналізі. Цей методологічний алгоритм спирається на три ключові змінні, що дають змогу визначити, який тип політичної мережі існує в конкретному секторі, та яким чином це впливає на процес прийняття політичних рішень, а саме:

- відносна стабільність членства мережі (цей фактор дає змогу виявляти варіативність конфігурацій мережі та формат членства всередині неї);
- відносна ізольованість мережі (змінна, за якою можна визначити ступінь відкритості мережі для інших, її однорідність або внутрішню різноманітність);
- сила ресурсної залежності (цей показник характеризує міру залежності учасників мережі один від одного щодо цінних ресурсів, таких як фінанси, знання тощо) [9].

Однією із сильних сторін моделі Родеса є її комплементарність до більшості інших моделей мережного управління.

В свою ж чергу, американські дослідники більшою мірою зосереджені на проблемі формування мереж представництва інтересів, заснованих на взаємодії урядових, місцевих і бізнес-структур (Дж. Марч і Й. Олсен, Л. О'тул, Х. Хекло та інші). Цей підхід отримав назву «залізного трикутника». Він розкриває процес вироблення політичних рішень як такий, що відбувається у мережі взаємодоповнюючих відносин між законодавцями.

Згідно з Л. О'Тулом, у більш конкретному сенсі, мережі включають корпоративні ставки між

агентами, міжуправлінські структури програмного менеджменту, складну множину угод та державно-приватне партнерство. Вони також включають системи надання послуг, засновані на комплексі провайдерів, які можуть включати публічні агентства, приватні фірми, неприбуткові і навіть засновані волонтерами організації, всі з яких пов'язані взаємозалежністю та інтересами, закріпленими певною спільною програмою [10]. Тут показано різницю між елементами мереж, які пов'язані із прийняттям рішення з політичних питань, і тими елементами, які на основі цих рішень надають послуги.

На пострадянському просторі мережевий підхід тільки починає викликати наукову зацікавленість та зачіпає переважно проблеми соціального капіталу та довіри, що виникають у суспільно-політичних мережах. Одним з таких науковців є Л. Сморунов. Політичну мережу він визначає як систему державних і недержавних утворень в певній сфері політики, котрі взаємодіють між собою на основі певної ресурсної залежності з метою досягнення згоди з приводу політичних питань, в яких зацікавлена більшість, використовуючи при цьому формальні та неформальні методи [5].

Також Л. Сморунов відзначає, що мережевий підхід змінює розуміння держави як основного агента політики, на противагу ідеї домінуючої ролі держави у виробленні політики, мережа привносить розуміння ролевої рівності держави та її інститутів поряд з іншими політичними акторами у виробництві політичних рішень. Держава у концепції політичних мереж втрачає свою відносну незалежність у політиці, так як змушена вступати у взаємодію з іншими агентами політики та обмінюватися з ними своїми ресурсами [5].

Отже, виникнувши на початку ХХ століття, мережевий підхід набув значного поширення та показав свою ефективність, досліджуючи політичні явища, проблеми та феномени. Всьому цьому сприяли певні зміни політичної реальності, зростання кількості політичних акторів, суспільних рухів та неефективність існуючих методів й підходів під час аналізу відносин між державними органами влади та групами інтересів.

На сьогодні, попри велику кількість емпіричних та теоретичних досліджень розвиток мережевих досліджень не набув свого остаточного завершення. Так, в науковій літературі не існує єдиного погляду щодо мережевої методології. А у вітчизняній літературі не вистачає досліджень, які б висвітлювали українську політику використовуючи мережевий підхід, який здатен пояснити всю складність політичного процесу.

Список використаних джерел

1. Державна політика та управління. Підручник в 2 ч. Частина I. Концепції та проблеми державної політики та управління / за ред. Л. В. Сморунова. – М.: Російська політична енциклопедія, 2006. – 384 с.
2. Кастельс М. Становление общества сетевых структур / М. Кастельс // Новая постиндустриальная волна на Западе: антология / под ред. В. Л. Иноземцева. – М.: Academia, 1999. – С.494–505.
3. Молодцов О. В. Методологічні установки сільової парадигми місцевого та регіонального розвитку: загальна характеристика основних ідей та принципів / О. В. Молодцов // Збірник наукових праць Національної академії державного управління / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К., 2005. – №1. – С.51–57.

4. Сергеев В. С. Концептуальні засади мережної методології дослідження політичних явищ і процесів: «політичні мережі» versus «мережне суспільство» / В. С. Сергеев // Грані: науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – Д., 2011. – №1. – С.148–152.

5. Сморгунів Л. В. Политические сети, информационные технологии и публичное управление: переход от концепции «E-Government» к «E-Governance» / Л. В. Сморгунів. – Режим доступу: infocro/2005/thes/68.pdf.

6. Borzel T. Organizing Babylon On the Different Conceptions of Policy Networks // Public Administration. – 1998. – Vol.76, №2. – P.253–273.

7. Hecló H. Issue Networks and Executive Establishment / H. Hecló // The New American Political System/ed. by A. King. – Washington, 1978. – P.87–124.

8. Marsh O. Policy Networks in British Government / D. Marsh, R. Rhodes. – Oxford: Clarendon Press, 1992. – 311 p.

9. Rhodes R. A. W. Policy Network Analysis // M. Moran, M. Rein and R. E. Goodin. The Oxford Handbook of Public Policy. – Oxford: Oxford University Press, 2006. – 237 p.

10. O'Toole L., Meier K. The Implications for Democracy in a Networked Bureaucratic World // Journal of Public Administration Research and Theory. – 1997. – Vol.7. – No.3. – P.446.

References

1. Derzhavna polityka ta upravlinnja. Pidruchnyk v 2 ch. Chastyna 1. Koncepcii ta problemy derzhavnoi polityky ta upravlinnja/ za red. L. V. Smorgunova. – M.: Rosijs'ka politychna encyklopedija, 2006. – 384 s.

2. Kastel's M. Stanovlenie obshhestva setevykh struktur / M. Kastel's // Novaja postindustrial'naja volna na Zapade: antologija / pod red. V. L. Inozemceva. – M.: Academia, 1999. – S.494–505.

3. Molodcov O. V. Metodologichni ustanovky sit'ovoi' paradygmy misceвого ta regional'nogo rozvytku: zagal'na charakterystyka osnovnyh idej ta pryncypiv / O. V. Molodcov // Zbirnyk naukovykh prac' Nacional'noi' akademii' derzhavnogo upravlinnja / za zag. red. V. I. Lugovogo, V. M. Knjazeva. – K., 2005. – №1. – S.51–57.

4. Sergjejev V. S. Konceptual'ni zasady merezhnoi' metodologii' doslidzhennja politychnyh javyssh i procesiv: «politychni merezhi» versus «merezhne suspil'stvo» / V. S. Sergjejev // Grani: nauково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – Д., 2011. – №1. – С.148–152.

5. Smorgunov L. V. Politicheskie seti, informacionnye tehnologii i publichnoe upravlenie: perehod ot koncepcii «E-Government» k «E-Governance» / L. V. Smorgunov. – Rezhym dostup: infocro/2005/thes/68.pdf.

6. Borzel T. Organizing Babylon On the Different Conceptions of Policy Networks // Public Administration. – 1998. – Vol.76, №2. – P.253–273.

7. Hecló H. Issue Networks and Executive Establishment / H. Hecló // The New American Political System/ed. by A. King. – Washington, 1978. – P.87–124.

8. Marsh O. Policy Networks in British Government / D. Marsh, R. Rhodes. – Oxford: Clarendon Press, 1992. – 311 p.

9. Rhodes R. A. W. Policy Network Analysis // M. Moran, M. Rein and R. E. Goodin. The Oxford Handbook of Public Policy. – Oxford: Oxford University Press, 2006. – 237 p.

10. O'Toole L., Meier K. The Implications for Democracy in a Networked Bureaucratic World // Journal of Public Administration Research and Theory. – 1997. – Vol.7. – No.3. – P.446.

Ivanchenko K. O., graduate student of political science, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), iikatherinaii@gmail.com

Network approach in political studies: formation and development trends

The article examines the preconditions of a network approach. The basic directions of research network approach in the analysis of political processes. Defines the term of «political network», which is the key to understanding the network approach in the study of politics. Analyzed a several of works that have different definitions place the network approach in political science.

Keywords: network approach, politics, political process, political networks.

***

УДК 321.013

Бондаренко О. І.,
доцент, кандидат психологічних наук, доцент
кафедри міжнародної інформації та країнознавства,
Хмельницький національний університет
(Україна, Хмельницький), elenaivbond@gmail.com

Малигін О. В.,
доцент, кандидат технічних наук, доцент
кафедри міжнародної інформації та країнознавства,
Хмельницький національний університет
(Україна, Хмельницький), alex.mlgn@gmail.com

АНАЛІЗ ПОШИРЕННЯ ЄВРОСКЕПТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ СЕРЕД ГРОМАДЯН ЄС

Аналізуються показники, які посилюють євроскептичні настрої серед громадян ЄС. Дослідження проведено на основі статистичних даних опитувань Євробарометру за 2015–2016 р., індексу слабкості держави та глобального індексу тероризму. Євроскептичні настрої досліджувалися через аналіз 13 показників негативного ставлення громадян до європейських інституцій та до самого ЄС. Для диференціації показників був зроблений розподіл 28 країн ЄС на два кластери. У кластер №1 потрапили 14 країн, в яких є політичні сили з євроскептичними поглядами, і які представлені у Європарламенті, у кластер №2 потрапили 14 країн, в яких не має європарламентарів з такими поглядами. Для кожного кластеру зроблений кореляційний аналіз показників для встановлення особливостей євроскептичних поглядів громадян країн ЄС.

Ключові слова: євроскептицизм, Eurobarometer, індекс тероризму, Failed States Index, Євростат.

З загостренням міграційної кризи ЄС зіткнувся з посиленням євроскептичних настроїв як серед громадян країн Союзу, так і серед європарламентарів. Поняття євроскептицизму виникло спочатку як суто англійське явище, що підкріплювало відчуття «інакшості» країни щодо континентального європейського інтеграційного проекту. У подальшому це поняття трансформувалося у позицію, яка заперечує повністю або частково ідею європейської інтеграції (визначення П. Таггарта) [1]. К. Сьоренсен визначає євроскептицизм, як несхвальне ставлення до ЄС у цілому або до якоїсь окремої сфери його діяльності. Типологією явища євроскептицизму та визначенням рівнів його прояву займалися науковці К. Флуд, П. Копецькі, К. Мудде (2002), А. Шербяк, К. Грабов, Х. Флоріан (2013), П. Де Вільде, А. Михайліду та Г. Дж. Тренц (2013), В. Бенеш, Д. Л. Халаньова, Я. Еберле (2016) [2]. Метою їх робіт було виявлення явища шляхом визначення різних типів євроскептицизму в залежності від ставлення до ЄС як державного устрою та в залежності від взаємодії між європейською політичною діяльністю та політикою.

Вибори 2014 р. до Європарламенту підтвердили тенденцію до зростання впливу євроскептиків. Політичні партії, які підтримують євроскептичні погляди, є популістичними, що підриває довіру до європейських інституцій. З цих позицій зрозумілим постає питання про нейтралізацію цього явища, для чого необхідно чітко уявляти межі проникнення та закріплення цієї думки серед населення країн-членів ЄС, як реакції на підтримку зовнішньої та внутрішньої політики. Тому актуальним виявляється аналіз впливу факторів, які можуть посилювати євроскептичні настрої серед населення ЄС. Такі настрої вимірюються через показники негативного ставлення до проведеної політики. Звідси постає мета даного дослідження: встановлення зв'язків між показниками соціального, економічного та політичного стану та рівнем євроскептицизму через призму суспільної думки громадян ЄС. Методологічна база дослідження: